

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для практичних занять, вирішення практичних завдань
та самостійної роботи з дисципліни

«Правознавство»

*(для студентів 1 курсу денної форми навчання
напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»
6.030509 «Облік і аудит»)*

**Харків
ХНАМГ
2011**

Методичні вказівки для практичних занять, вирішення практичних завдань та самостійної роботи з дисципліни «Правознавство» (для студентів 1 курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» 6.030509 «Облік і аудит») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: М. В. Євтушенко. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 27 с.

Укладач: М. В. Євтушенко

Рецензент: к. ю. н. О. І. Міхно

Рекомендовано кафедрою правового забезпечення господарської діяльності, протокол № 4 від 9 грудня 2010р.

ВСТУП

Зміни, що відбуваються в соціально-економічній сфері останнім часом, безпосередньо стосуються кожного громадянина нашої країни, тому потребують підготовки висококваліфікованих фахівців.

В умовах демократизації українського суспільства особливо важливого значення набувають формування, розвиток і закріплення нового мислення, виховання загальної правової культури, високої професійності при вирішенні різноманітних завдань, вироблення почуття відповідальності, справедливості, поваги до закону. Належне засвоєння основних принципів права, правильне його тлумачення і застосування на практиці – все це становить основу майбутньої професійної діяльності.

Метою дисципліни «Правознавство» є формування цілісної системи знань і навичок з українського правознавства, що сформоване на базі сучасних досягнень юридичної науки, надання знань з питань громадянства, загальної теорії суспільства та держави, держави і права, з природної сутності держави й права, їх форм, з питань співвіднесення цивільного суспільства і держави, основних прав і свобод людей та громадян України, безпосередньої та представницької демократії, форм державного і територіального устрою України, системи органів держави, місцевого самоуправління, а також засвоєння правових основ таких галузей законодавства, як цивільне, адміністративне, кримінальне, трудове та інших галузевих юридичних наук.

Мета вивчення дисципліни «Правознавство» - забезпечити підготовку студентів до різних форм аудиторних занять і самостійної роботи з вивчення програми навчального курсу. З метою конкретизації конкретних положень передбачається вирішення практичних завдань з окремих тем на практичних заняттях для закріплення одержаних знань.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять, вирішують практичні завдання з основних понять правознавства, оцінки законодавчих альтернатив, обґрунтуванню різних стратегій підприємства. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час практичних занять.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу курсу є самостійна робота студентів зі спеціальною літературою, нормативними актами з питань законодавчого регулювання економіки.

ТЕМИ ДЛЯ РОЗГЛЯДУ І ВИВЧЕННЯ

ЗМ 1.1. Основи теорії держави і права, Конституційного, адміністративного, фінансового, банківського права України

Основи теорії держави і права. Виникнення держави і права. Поняття і види функцій держави та права. Джерела права.

Конституційне право України. Конституція України - основний закон держави. Конституційний устрій України. Органи державної влади України.

Адміністративне право. Загальна характеристика адміністративного права України. Адміністративне право – провідна галузь публічного права, яка регулює широке коло публічних відносин. Відносини, що регулюються адміністративним правом. Загальна характеристика кодексу України про адміністративні правопорушення.

Фінансове право. Фінансове право і фінансова система України. Фонди фінансової системи України. Бюджетна система України.

Банківське право. Банківське право і банківська система України. Правові основи банківської діяльності, грошового обігу, розрахунків та валютних відносин. Правовий статус банків в Україні.

ЗМ 1.2. Основи цивільного, трудового, аграрного, земельного, екологічного, кримінального, міжнародного права України

Цивільне право. Загальна характеристика цивільного права. Цивільно-правові відносини. Громадяни та юридичні особи як суб'єкти цивільного права.

Трудове право. Загальна характеристика трудового права України. Поняття, сторони і зміст трудового договору. Трудові правовідносини. Законодавство, колективні та індивідуальні договори та угоди.

Аграрне, земельне, екологічне право. Загальна характеристика аграрного, земельного, екологічного права України. Земельний кодекс України. Склад та призначення земель України. Право власності на землю. Відповідальність за порушення земельного законодавства. Права та обов'язки власників природних ресурсів і природокористувачів. Відповідальність за порушення екологічного законодавства. Нормативні джерела аграрного, земельного, екологічного права.

Кримінальне право. Загальна характеристика кримінального права України. Кримінальний кодекс України. Поняття та ознаки злочину, види кримінальних покарань. Нормативні акти кримінального права.

Міжнародне право. Загальна характеристика міжнародного права України. Міжнародно-правові відносини. Учасники міжнародних відносин. Суб'єкти та об'єкти міжнародного права. Нормативні акти міжнародного права. Відповідальність за порушення норм міжнародного права.

ЗМ 1.3. Судові та правоохоронні органи України. Вирішення господарських спорів. Розгляд цивільних, адміністративних, кримінальних справ

Правосуддя України. Поняття, основні ознаки та принципи. Поняття судочинства.

Господарське судочинство. Господарський процесуальний кодекс України.

Цивільне судочинство. Цивільний процесуальний кодекс України. Адміністративне та кримінальне судочинство.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВознавство»

ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, КОНСТИТУЦІЙНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО, ФІНАНСОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

ТЕМА: ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Теми та питання для розгляду на практичному занятті

Конституційне право України. Декларація про державний суверенітет України. Конституція України - основний закон держави. Конституційний устрій України.

Конституційна форма правління та державного устрою. Територіальний устрій України. Конституційний статус автономної республіки Крим.

Безпосередня і представницька демократія в Україні. Органи державної влади в Україні. Верховна Рада України. Правовий статус Президента України. Рада Національної Безпеки України. Правовий статус Кабінету Міністрів України. Місцеві органи виконавчої влади в Україні. Судова влада в Україні. Конституційний принцип правосуддя. Система правоохоронних органів України. Місцеве самоврядування в Україні.

Контрольні запитання для розгляду на практичному занятті

1. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина.
2. Вибори та референдум.
3. Верховна Рада України.
4. Правовий статус Президента України.
5. Правовий статус Кабінету Міністрів України.
6. Органи виконавчої влади України.

Рекомендовані джерела

1. Конституція України [Текст]: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р.: станом на 1 січня 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 1996.-№30.- Ст. 141.

ТЕМА: ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Теми та питання для розгляду на практичному занятті

Відносини, що регулюються адміністративним правом: усі сфери державного чи громадського життя; діяльність структур виконавчої влади і місцевого самоврядування, державних і недержавних підприємств, установ, організацій; поведінка людини у громадських місцях, на транспорті, службові відносини; відносини між громадянами та органами державної влади, її політичною системою. Предмет адміністративного права – це правові відносини у сфері (публічного державного управління). Метод адміністративного права - метод субординації та метод координації. Система джерел адміністративного права. Суб'єкти та об'єкти адміністративного права. Поняття та принципи державного управління. Функції, методи і система органів державного управління. Загальна характеристика кодексу України про адміністративні правопорушення. Завдання, принципи, та порядок впровадження у справах про адміністративні правопорушення. Вирішення адміністративних справ.

Контрольні запитання для розгляду на практичному занятті

1. Конституція як джерело адміністративного права.
2. Нормативні акти органу законодавчої влади як джерело адміністративного права.
3. Закони України як джерело адміністративного права.
4. Укази і розпорядження Президента України як джерело адміністративного права.
5. Нормативні акти органів виконавчої влади як джерело адміністративного права.
6. Поняття адміністративного правопорушення.
7. Види адміністративних правопорушень.
8. Поняття адміністративної відповідальності.
9. Порядок здійснення адміністративного судочинства
10. Юрисдикція адміністративних судів.

Рекомендовані джерела

1. Кодекс про адміністративні правопорушення [Текст]: офіц. текст: за станом на 17 лютого 2011 р. // Відомості Верховної Ради України.- 1984.- № 51.- Ст. 1122.

ТЕМА: ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Теми та питання для розгляду на практичному занятті

Фінансова діяльність держави. Фінансова система держави. Предмет, метод та система фінансового права. Правові засади фінансового контролю: Конституція України, Бюджетний кодекс України, закони України.

Контрольні запитання для розгляду на практичному занятті

1. Сутність фінансових правовідносин.
2. Державні органи, що керують фінансовою діяльністю.

3. Організація фінансового контролю .
4. Бюджетний устрій і бюджетний процес в Україні.
5. Порядок складання, розгляду і затвердження бюджетів різних рівнів в Україні.
6. Бюджетний процес.
7. Виконання державного бюджету України.
8. Поняття і види державних доходів.
9. Неподаткові доходи.
10. Податкова система України.
11. Правове регулювання податків з юридичних осіб.
12. Правове регулювання податків з фізичних осіб.
13. Місцеві податки і збори.
14. Поняття державних витрат та бюджетного фінансування.

Рекомендовані джерела

1. Господарський Кодекс України [Текст]: офіц. текст: за станом на 22 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003.-№18, 19-20, 21-22.- Ст. 144.
2. Податковий кодекс України Закон України[Текст]: офіц. текст: за станом на 1 січня 2011 р. Закон України « Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України». – Х.: Одисей, 2011. – 558 с.

ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО, КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Суб'єкти цивільних правовідносин

**Тема: Громадяни та юридичні особи як суб'єкти цивільного права.
Фізичні особи як суб'єкти цивільного права**

Перед вирішенням завдань необхідно розглянути наступні поняття

Загальна характеристика цивільного права України. Акти цивільного законодавства (Конституція України, Цивільний кодекс України та інші закони, які приймаються відповідно до Конституції України, постанови Кабінету Міністрів України, звичай, міжнародні договори), відносини, що регулюються Цивільним кодексом, учасники цивільних відносин, загальні засади цивільного законодавства: свобода договору, свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом, судовий захист цивільного права та інтересу, справедливість, добросовісність та розумність.

Цивільно-правові відносини. Відносини, що регулюються цивільним правом (майнові й особисті немайнові відносини), які виникають між

суб'єктами цивільного права. Фізичні і юридичні особи як суб'єкти цивільного права. Поняття фізичної особи. Правоздатність та дієздатність фізичних осіб: умови їх виникнення та припинення. Умови обмеження дієздатності громадян. Юридична особа як суб'єкт цивільного права. Ознаки юридичної особи. Правоздатність та дієздатність юридичних осіб.

Контрольні запитання для розгляду на практичному занятті

1. Поняття цивільної правоздатності фізичної особи, обсяг цивільної правоздатності фізичної особи.

2. Поняття цивільної дієздатності фізичної особи. Види дієздатності фізичної особи.

3. Підстави й порядок обмеження дієздатності фізичної особи, підстави визнання громадянина обмежено дієздатним або недієздатним. Правові наслідки обмеження дієздатності фізичної особи. Поновлення дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена.

Завдання.

1. Громадянин міста Харкова М. звернувся до банку, щоб отримати кредит для купівлі двох мобільних телефонів. Але через час, який був вказаний у договорі, кредит повернений не був. Тоді банк звернувся до суду з позовом про стягнення коштів. У судовому засіданні з'ясувалося, громадянин М. систематично лікується у психіатричній лікарні і є психічно хворим, у зв'язку з цим отримує пенсію по інвалідності.

Чи буде відповідати перед банком громадянин М. за отриманий кредит, при умовах які вказані у завданні?

2. Після отриманої травми Лапшин страждав сильними головними болями. Керуючись рекомендаціями лікарів, він вирішив переїхати жити до села і в зв'язку з цим розпорядитися своїм майном. Половину дому, який належить йому на праві особистої власності, він вирішив продати з дуже низькою ціною, меблі продав за половину вартості, інші речі, які знаходилися вдома, вирішив подарувати стороннім людям. Коли сестра Лапшина – Ситіна дізналася про дії свого брата, вона потребувала від нього все відмінити, бо вважає, що після отриманої травми її брат є недієздатним. Але Лапшин не погодився з своєю сестрою і не захотів нічого змінювати. Тоді Ситіна, вважаючи свого брата недієздатним, подала до суду позовну заяву з вимогою визнати всі правочини, які були укладені її братом, незаконними. Дізнавшись про дії сестри, Лапшин написав заяву до суду з вимогою не розглядати її позовну заяву. Однак Ситіна наполягала на тому, щоб заяву Лапшина не розглядали, бо він є недієздатним.

Які порушення ви знайшли в цьому завданні? Чи є підстави в Ситіної вважати свого брата недієздатним і керувати його діями?

3. В день 17-річчя дідусь вирішив подарувати онукові музичний інструмент. Однак отримавши подарунок, онук вирішив його продати за ті самі кошти, що їх витратив на подарунок дідусь. Про ці обставини онук вирішив

повідомити дідуся, який не заперечував проти продажу музичного інструменту. Після того, як батьки дізналися про продаж музичного інструменту, вони стали заперечувати проти такої угоди і стали вимагати від покупця повернення їх синові музичного інструменту.

Чиї дії з точки зору правоздатності й дієздатності фізичних осіб є законними (онука, продавця)? До кого повинен був звернутися онук, щоб отримати дозвіл на продаж музичного інструменту: до батьків чи до дідуся?

4. Після досягнення 17- ліття, Марія вступила в шлюб і у зв'язку із від'їздом із своєї місцевості Марія вирішила продати свою нерухомість і знайшла покупця. Однак нотаріус відмовив Марії реєструвати правочин, у зв'язку з тим, що Марія не досягла 18 - літнього віку.

Які порушення ви знайшли у даному завданні? Чи є законними дії нотаріуса? Чи є законні підстави для того, щоб відмовити Марії у реєстрації правочину?

Рекомендовані джерела

1. Конституція України [Текст]: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р.: станом на 1 січня 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 1996.-№30.- Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України [Текст]: офіц. текст: за станом на 4 листопада 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003.-№№40-44, Ст. 356.

ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Юридичні особи як суб'єкти цивільного права

Перед вирішенням завдань необхідно розглянути наступні поняття

Поняття юридичної особи. Юридичні особи приватного та публічного права. Порядок створення, організаційно-правові форми, правовий статус юридичних осіб приватного права. Порядок утворення та правовий статус юридичних осіб публічного права, який встановлюється Конституцією України. Установчі документи юридичних осіб. Організаційно-правові форми юридичних осіб: товариства, установи та інші форми передбачені законом. Підприємницькі та непідприємницькі товариства.

Державна реєстрація юридичних осіб. Найменування юридичної особи. Вимоги до найменування юридичної особи. Комерційне (фірмове) найменування юридичної особи. Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність юридичної особи. Філії та представництва юридичної особи. Відповідальність юридичних осіб. Припинення діяльності юридичних осіб (злиття, приєднання, поділ та перетворення юридичної особи).

Контрольні запитання для розгляду на практичному занятті

1. Поняття і ознаки юридичної особи.
2. Порядок виникнення (створення) юридичних осіб.
3. Порядок реєстрації юридичної особи.
4. Види юридичних осіб.
5. Товариства, їх види та порядок створення.
6. Порядок ліквідації юридичних осіб.

Завдання.

1. Група громадян вирішила за рахунок своїх коштів здійснити будівництво багатоквартирного житлового будинку. З метою виконання своєї мети, вони вирішили залучити ще й інших громадян, вибрали представників, які будуть вирішувати всі виникаючі питання з органами влади. Ці представники звернулися до банку з проханням розглянути питання про надання їм кредиту, який вони збиралися використати на будівництво багатоквартирного житлового будинку. Отриманий кредит вони обіцяли використати за призначенням і погасити його протягом 15 років. Але банк відмовив у видачі кредиту, вказавши при цьому, що не були надані всі необхідні документи для отримання кредиту.

Які порушення ви знайшли у даному завданні? Які документи необхідно надати банку щоб отримати кредит? Надання кредиту банком це його право чи обов'язок ?

2. Представники оптової торговельної бази пред'явили позов до двох фабрик, які не є юридичними особами, про стягнення з них певної суми коштів – вартості поставлених за договором недоброякісних товарів. У своєму відгуку на позовну заяву фабрики вказали, що не можуть нести відповідальність за порушення договору, оскільки вони виступають як структурні одиниці об'єднання. Разом з тим, позивач – торговельна база вказувала на те, що вона мала відносини в процесі укладання і виконання договору з фабриками.

Які порушення ви знайшли у цьому завданні? Як необхідно вирішити цю суперечку?

3. Громадянин України придбав автомобіль у дилера відомої автомобільної компанії. При замовленні автомобіля покупець встановив вимоги, що йому необхідно встановити на автомобіль додаткові подушки безпеки, які не передбачалися у базовій моделі. Отримавши автомобіль, покупець через деякий час потрапив у дорожньо-транспортну пригоду, внаслідок якої він отримав групу інвалідності у зв'язку з тим, що подушки безпеки, які він замовив додатково, не спрацювали. Як встановила експертиза, подушки безпеки не спрацювали внаслідок браку продукції на заводі виробника. Покупець пред'явив вимоги до дилера про відшкодування матеріальних витрат, які виникли у нього внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. Із пред'явленими вимогами дилер не погодився, вказуючи, що він тільки продає автомобілі, а не виготовляє їх, тому вимоги необхідно пред'являти автомобільному заводу, який знаходиться за кордоном.

Як Ви вважаєте, чи повинен дилер відповідати перед покупцем, чи повинен відповідати завод - виробник автомобіля?

4. Десять громадян стали учасниками товариства з обмеженою відповідальністю, яке займалося пошиттям одягу. В процесі роботи товариства виник ряд запитань:

1. Один із засновників товариства запитав у інших засновників товариства: чи згодні вони, щоб він половину своєї частки у товаристві передав своїй дружині.

Як Ви вважаєте, яку відповідь можуть дати інші засновники товариства?

2. Покупці товариства стали пред'являти претензії до працівників товариства з приводу якості продукції, яку воно виготовляє. Однак працівники у відповідь говорили, що в даному випадку вони ніякої відповідальності нести не можуть.

Як Ви вважаєте хто несе відповідальність за неякісну роботу товариства: засновники товариства, саме товариство як юридична особа чи наймані працівники, які виготовляли продукцію?

3. Один із засновників товариства бажає використовувати майно (обладнання, нитки та інше майно) товариства у своїх особистих майнових інтересах і запитує як може бути вирішене це питання.

Чи можна отримати згоду інших засновників? Якщо так, тоді на яких умовах може бути вирішене це питання?

4. Один із засновників товариства винен велику суму коштів. Через деякий час після того як товариство почало працювати, з'явилися кредитори і почали вимагати сплатити борг. Як з'ясувалося, частина цих коштів - це зобов'язання самого товариства, а інша частина боргу – це особисті зобов'язання (борги) самого засновника.

Хто буде відповідати по зобов'язаннях самого товариства та зобов'язаннях самого засновника товариства? Кому необхідно пред'являти вимоги про сплату боргу залежно від того, чий це борг - товариства чи засновника товариства ?

5. Покупець здійснив покупку кухонних меблів. Коли вони були зібрані, з'ясувалося, що кухня має багато недоліків і покупець звернулася до магазину з вимогою про повернення грошей. Продавець кухонних меблів стверджував, що вони є дуже коштовними і якісними і якщо це не зрозуміло покупцеві, то він повинен звернутися до виробника меблів, який знаходиться в Італії.

Які порушення ви знайшли у даному завданні? Чи є дії продавця законними? До кого може звернутися покупець з вимогою про повернення коштів або усунення недоліків: до продавця, який знаходиться в Україні чи в Італії?

Рекомендовані джерела

1. Конституція України [Текст]: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом

України від 8 грудня 2004 р.: станом на 1 січня 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 1996.-№30.- Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України [Текст]: офіц.текст: за станом на 4 листопада 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003.-№№40-44, Ст. 356.

3. Господарський кодекс України [Текст]: офіц.текст: за станом на 22 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003.-№18, 19-20, 21-22.- Ст. 144.

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 13 січня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України.-2003.- № 31-32.- Ст.263.

5. Про ліцензування певних видів господарської діяльності [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 19 жовтня 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України.- 2000.-№ 36.- Ст.299.

ТЕМА: ОСНОВИ ТРУДОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Поняття, сторони та зміст трудового договору, порядок його укладання

Перед вирішенням задач необхідно розглянути наступні поняття загальна характеристика трудового права. Поняття, сторони і зміст трудового договору. Трудові правовідносини. Колективні та індивідуальні трудові договори. Класифікація обов'язків працівника і власника або уповноваженого ним органу.

Поняття трудового договору та порядок його укладання. Сторони та зміст трудового договору, обов'язкові та додаткові умови трудового договору. Форма трудового договору. Строки трудового договору. Випробування при прийнятті на роботу.

Контрольні запитання для розгляду на практичному занятті

1. Колективний договір та сфера його укладання, сторони колективного договору.

2. Зміст колективного договору.

3. Гарантії при укладенні, зміні та припиненні трудового договору.

4. Укладання та реєстрація трудового договору.

5. Випробування та строки випробування при прийнятті на роботу.

6. Переведення на іншу роботу. Зміна істотних умов праці.

7. Тимчасові переведення на іншу роботу.

Завдання

1. Фролов працював на одному із підприємств м. Харкова за строковим трудовим договором, який неодноразово переукладався. У черговий раз після закінчення строку дії строкового трудового договору підприємство припинило трудові відносини з Фроловим, звільнивши його з роботи у зв'язку із закінченням строку дії строкового трудового договору. Але Фролов не

погодився із звільненням з підприємства і звернувся до суду із вимогою: поновити його на роботі, оплатити період вимушеного прогулу, відшкодувати заподіяну моральну шкоду. На судовому засіданні було встановлено, що Фролов був прийнятий на роботу за строковим трудовим договором, який неодноразово переукладався без звільнення Фролова з роботи.

Як Ви вважаєте, яке може бути винесене рішення?

2. Комаров був прийнятий на роботу, однак в наказі про його зарахування на роботу не було вказано, що він приймався на роботу на умовах випробувального терміну. Через деякий час адміністрація підприємства попередила його, що він не пройшов випробувальний термін і звільнила його з роботи. Комаров не погодився з цим рішенням і звернувся до суду із вимогою про поновлення його на роботі, оскільки він був звільнений незаконно.

Як Ви вважаєте, яке може бути винесене рішення? Чи можливо вважати Комарова прийнятим на роботу на умовах випробувального терміну?

3. Акулова була прийнята на роботу на умовах випробувального терміну на строк один місяць. Через місяць Акулову не звільнили у зв'язку з тим, що керівниця, яка могла б оцінити її роботу, захворіла і їй запропонували продовжити строк випробування ще на один місяць, на що Акулова не погодилася. Після цього її звільнили як ту, що не пройшла випробувальний термін. Акулова не погодилася з цим рішенням і звернулася до суду із вимогою про поновлення її на роботі у зв'язку з тим, що вона вважає, що звільнення було здійснене незаконно і безпідставно.

Як Ви вважаєте, яке може бути винесене рішення?

4. Виготська була прийнята на роботу бухгалтером без зазначення строку її роботи на даному підприємстві. Однак через деякий час її звільнили у зв'язку із закінченням строку тимчасової роботи. Виготська пред'явила позов до суду, в якому зазначила, що підстав для її звільнення не було. Однак представник підприємства позов не визнав, вказавши, що позивачку звільнили у зв'язку з тим, що вона не має спеціальної освіти. У зв'язку з тим, що у підприємства з'явилася можливість прийняти на роботу спеціаліста зі спеціальною освітою, тому Виготська і була звільнена з роботи.

Як Ви вважаєте, яке може бути винесене рішення?

5. У зв'язку із відпусткою комірниці працівницю буфету Ганіну вирішили перевести тимчасово на цю посаду. Однак Ганіна відмовилася від переводу на цю посаду, вказавши, що не має відповідного здоров'я і кваліфікації у галузі бухгалтерського обліку, які необхідні для виконання даної роботи на складі.

Які існують правила тимчасових переводів на іншу роботу? Чи має адміністрація право звільнити працівницю буфету Ганіну з роботи за відмову від переводу на іншу роботу? Як Ви вважаєте яке може бути винесене рішення?

6. Економіст підприємства Галкіна за наказом директора керівництва була переведена з одного відділу до іншого. При цьому ні посада, ні виконання її посадових обов'язків не змінилися. Тільки змінилося її робоче місце. Однак Галкіна не погодилася з такими діями адміністрації, бо вважала, що мало місце переведення на іншу роботу. В адміністрації була інша точка зору: вона вважала, що має місце не переведення на іншу роботу, а переміщення, яке здійснюється без згоди працівника.

Як Ви вважаєте що, відбулося у даному випадку: переведення на іншу роботу чи переміщення і яке може бути винесене рішення?

7. Ковальчук була прийнята на посаду економіста в плановий відділ. У зв'язку з тим, що економіст була зайнята виконанням посадових обов'язків до двох годин дня, їй вирішили доручити виконувати іншу роботу (план роботи на наступний рік, підведення підсумків роботи, яку вона виконувала протягом 9 місяців) в межах її спеціальності і кваліфікації, в межах існуючої оплати праці. Однак Ковальчук відмовилася виконувати цю роботу і звернулася до комісії з трудових спорів, вказавши, що за додаткову роботу їй необхідно встановити доплату.

Як Ви вважаєте, яке може бути винесене рішення?

8. Семенець була прийнята з посадовим окладом 3 тис. Однак, через 3 місяці вона дізналася, що відповідно до штатного розпису, затвердженого підприємством, їй необхідно було встановити посадовий оклад у розмірі 3тис.500 грн., тому вона звернулася до адміністрації із вимогою доплатити їй 1500 грн. Однак адміністрація відмовила їй у задоволенні її вимог у зв'язку з тим, що Семенець не має спеціальної освіти і достатнього досвіду роботи.

Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації?

9. При укладанні трудового договору з Кочетковим адміністрація підприємства запропонувала йому пройти випробувальний термін при прийомі на роботу. Однак Кочетков відмовився пройти випробувальний термін вказавши, що в нього є досвід роботи, диплом про вищу освіту і в трудовій книжці є всі відомості про роботу.

Який порядок встановлення випробувального терміну при прийомі на роботу? Хто може встановлювати чи проходити працівнику випробувальний термін при прийомі на роботу: працівник або роботодавець?

10. Лук'янова працювала медичною сестрою у терапевтичному відділенні санаторія. У зв'язку з реорганізацією, яка пройшла на підприємстві, відповідно до наказу головного лікаря вона була переведена на посаду медичної сестри того ж санаторія. Вважаючи переведення на іншу посаду незаконною, бо характер її роботи і режим роботи змінилися, Лук'янова звернулася до комісії з трудових спорів, а потім до суду із позовом про поновлення її на попередній посаді.

Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації?

11. Відповідно до наказу директора продавець магазину Аверенко була переміщена із цього магазину в інший магазин цього підприємства, який був розташований в іншому районі міста, у зв'язку з тим, що у цього продавця були погані відносини із іншими працівниками магазину. Однак Аверенко не погодилася з таким переміщенням і звернулася до суду із позовом про поновлення її на попередній посаді бо вважала, що має місце не переміщення, а переведення на іншу роботу у зв'язку з тим, що інша робота розташована дуже далеко від її дома, крім того магазин знаходиться у дуже непримітному місті у зв'язку з чим її заробітна платня значно зменшилася.

Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації? Що в даному випадку мало місце: переведення чи переміщення на іншу роботу?

12. Бухгалтер підприємства після звільнення з роботи отримала трудову книжку своєчасно, але розрахунок при звільненні з нею був здійснений не у день звільнення з роботи, а через деякий час. Адміністрація підприємства пояснювала це тим, що після звільнення її з підприємства змінився склад бухгалтерії, нікому було здійснювати розрахунки із працівниками, крім того на цей період часу були відсутні кошти на рахунку підприємства. Бухгалтер не звернула увагу на аргументи адміністрації і вирішила звернутися до суду.

Які порушення Ви знайшли у цій задачі? Як Ви вважаєте, які дії є законними: дії адміністрації чи бухгалтера?

13. Розіна подала заяву про звільнення 6 січня. Однак 15 січня вона подала на ім'я адміністрації нову заяву, в якій просила анулювати її заяву від 6 січня у зв'язку з тим, що її обставини змінилися і прохала залишити її на посаді. Однак адміністрація підприємства, не звертаючи увагу на другу заяву, звільнила її з посади 18 січня.

Який порядок припинення трудового договору із ініціативи працівника? Чи мала адміністрація підприємства право звільнити Розіну? Якщо так, то на яких умовах?

14. Працівник підприємства у зв'язку з загостренням у нього захворювання звернувся до адміністрації з заявою: або перевести його на іншу роботу або звільнити його з роботи за особистим бажанням. Адміністрація підприємства видала наказ: «звільнити його за особистим бажанням».

Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації?

15. У зв'язку із реорганізацією, яка проходила на підприємстві із двох відділів був сформований один відділ і внаслідок цих дій скорочувалася посада, яку займала протягом двох років Ананьєва. Адміністрація підприємства з метою працевлаштування Ананієвої запропонувала їй перейти на іншу посаду і при цьому зберігався її посадовий оклад. Однак Ананьєва відмовилася від такого переведення на іншу посаду, так як вважала, що їй необхідно було

запропонувати більш вищу посаду, яка була запропонована іншому працівникові.

Який порядок припинення трудового договору при скороченні штатів? Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації? Які дії є законними: дії адміністрації чи Ананієвої?

16. Матвєєва була звільнена з роботи за скороченням штатів. Профспілковий комітет дав згоду на її звільнення. Однак Матвєєва заперечувала проти звільнення з роботи, бо вважала, що вона має переваги перед іншими працівниками, щоб залишитися на роботі : вона є студенткою вищого навчального закладу і має на своєму утриманні неповнолітнього брата. У процесі роботи до неї не було ніяких зауважень.

Який порядок припинення трудового договору при скороченні штатів? Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації?

17. Селінова працювала старшим економістом на підприємстві. Через деякий час адміністрація підприємства заявила Селіновій, що її посада скорочується у зв'язку із зменшенням обсягу роботи і виконання її обов'язків буде покладене на економіста. Селінова заперечувала проти її скорочення у зв'язку з тим, що у штатному розкладі на наступний рік передбачається її посада, крім того, адміністрація підприємства не запропонувала їй іншу посаду.

Який порядок припинення трудового договору при скороченні штатів? Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації ?

18. Працівник магазину Казарінов систематично спізнювався на роботу. Один раз адміністрація підприємства зафіксувала його запізнення на роботу 6 січня і винесла догану. В інший раз адміністрація підприємства зафіксувала його запізнення на роботу 20 січня і після цього звільнила Казарінова за систематичне невиконання посадових обов'язків.

Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації ?

19. Бухгалтер підприємства Анісімова була звільнена внаслідок виявленої невідповідності її займаній посаді внаслідок недостатньої кваліфікації. При розгляді цього звільнення у суді з'ясувалося, що Анісімова дійсно працювала бухгалтером, мала відповідну освіту, але в процесі своєї роботи систематично здійснювала помилки, на які звертала увагу адміністрація і виносила їй неодноразово дисциплінарні стягнення шляхом видання наказу по підприємству.

Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації ?

20. Бухгалтер підприємства Каляєва була звільнена за систематичне невиконання своїх посадових обов'язків. У наказі про звільнення її з роботи відмічалось, що Каляєва виконує свою роботу з грубими помилками і ці помилки прийняли систематичний характер. Адміністрація постійно вказувала на ці помилки і попередила Каляєву, якщо вона буде у майбутньому так

працювати, то її буде звільнено з роботи. Каляєва звернулася до адміністрація підприємства із проханням скасувати наказ про звільнення її з роботи, поновити її на роботі та сплатити за час вимушеного прогулу у зв'язку з тим, що за увесь час її роботи на підприємстві по відношенню до неї не виносилося ні одного дисциплінарного стягнення.

Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації? Які дії є законними: дії адміністрації чи Каляєвої ?

Рекомендовані джерела

1. Кодекс законів про працю [Текст]: офіц.текст: за станом на 3 лютого 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1971.-№ 50.- Ст. 375.

2. Про оплату праці [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 23 вересня 2009 р.] //Відомості Верховної Ради України.- 1995.- № 17.-Ст.121.

3. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 24 грудня 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України.-1998.-№ 34.- Ст.227.

4. Про трудові книжки працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 р. №301 Законодавство України про працю: Збірник нормативно-правових актів. – Х.: Одисей, 2004.- 848с.

Тема: Основи трудового права України

Порядок припинення трудового договору

Перед вирішенням завдань необхідно розглянути наступні поняття

Припинення трудового договору за ініціативою власника. Припинення трудового договору за згодою сторін. Оформлення звільнення з роботи. Трудові книжки працівників.

Контрольні запитання для розгляду на практичному занятті

1. Підстави припинення трудового договору.
2. Припинення трудового договору за ініціативою працівника.
3. Виплата вихідної допомоги при звільненні.

Завдання

1. Бухгалтер підприємства після звільнення з роботи отримала трудову книжку своєчасно, але розрахунок при звільненні з нею був здійснений не у день звільнення з роботи, а через деякий час. Адміністрація підприємства пояснювала це тим, що після звільнення її з підприємства змінився склад бухгалтерії, нікому було здійснювати розрахунки з працівниками, крім того, на цей період часу були відсутні кошти на рахунку підприємства. Бухгалтер не звернула увагу на аргументи адміністрації і вирішила звернутися до суду.

Які порушення Ви знайшли у цьому завданні? Як Ви вважаєте, які дії є законними: дії адміністрації чи бухгалтера?

2. Розіна подала заяву про звільнення 6 січня. Однак 15 січня вона подала на ім'я адміністрації нову заяву, в якій попросила анулювати її заяву від 6 січня у зв'язку з тим, що її обставини змінилися і прохала залишити її на посаді. Однак адміністрація підприємства, не звертаючи увагу на другу заяву, звільнила її з посади 18 січня.

Який порядок припинення трудового договору за ініціативою працівника? Чи мала адміністрація підприємства право звільнити Розіну? Якщо так, то на яких умовах?

3. Працівник підприємства у зв'язку з загостренням у нього захворювання звернувся до адміністрації з заявою: або перевести його на іншу роботу, або звільнити його з роботи за особистим бажанням. Адміністрація підприємства видала наказ: «звільнити його за особистим бажанням».

Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації?

4. У зв'язку з реорганізацією, яка проходила на підприємстві, з двох відділів був сформований один відділ і внаслідок цих дій скорочувалася посада, яку займала протягом двох років Ананьєва. Адміністрація підприємства з метою працевлаштування Ананьєвої запропонувала їй перейти на іншу посаду і при цьому зберігався їй посадовий оклад. Однак Ананьєва відмовилася від такого переведення на іншу посаду, так як вважала, що їй необхідно було запропонувати більш вищу посаду, яка була запропонована іншому працівникові.

Який порядок припинення трудового договору при скороченні штатів? Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації? Які дії є законними: дії адміністрації чи Ананьєвої?

5. Бухгалтер підприємства Каляєва була звільнена за систематичне невиконання своїх посадових обов'язків. У наказі про звільнення її з роботи відмічалось, що Каляєва виконує свою роботу з грубими помилками і ці помилки прийняли систематичний характер. Адміністрація постійно вказувала на ці помилки і попередила Каляєву, якщо вона буде у майбутньому так працювати, то її буде звільнено з роботи. Каляєва звернулася до адміністрації підприємства з проханням скасувати наказ про звільнення її з роботи, поновити її на роботі та сплатити за час вимушеного прогулу у зв'язку з тим, що за увесь час її роботи на підприємстві відносно неї не виносилося ні одного дисциплінарного стягнення.

Як Ви вважаєте, чи є законними дії адміністрації? Які дії є законними: дії адміністрації чи Каляєвої?

Рекомендовані джерела

1. Кодекс законів про працю [Текст]: офіц. текст: за станом на 3 лютого 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1971.- № 50.- Ст. 375.

2. Про оплату праці [Текст]: [закон України: офіц. текст: за станом на 23 вересня 2009 р.] // Відомості Верховної Ради України.- 1995.- № 17.- Ст. 121.

3. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) [Текст]: [закон України: офіц. текст: за станом на 24 грудня 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України.-1998.-№ 34.- Ст. 227.

4. Про трудові книжки працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 р. №301 Законодавство України про працю: Збірник нормативно-правових актів. – Х.: Одисей, 2004.- 848 с.

ТЕМА: ОСНОВИ ЗЕМЕЛЬНОГО, ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

ОСНОВИ ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Перед вирішенням завдань необхідно розглянути наступні поняття:

Поняття та предмет земельного права України. Земля як об'єкт земельного права. Методи функції та принципи земельного права. Поняття та особливості джерел земельного права. Класифікація джерел земельного права. Закони України - джерела земельного права. Земельний кодекс України – основний земельний закон. Підзаконні нормативні акти як джерела земельного права. Нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування як джерела земельного права. Локальні нормативно-правові акти в системі джерел земельного права.

Поняття та особливості земельних правовідносин. Суб'єкти земельних правовідносин. Об'єкти земельних правовідносин. Зміст земельних правовідносин. Виникнення зміна та припинення земельних правовідносин.

Поняття і зміст права власності на землю. Правові форми права власності на землю. Суб'єкти права власності на землю. Права та обов'язки власників земельних ділянок. Виникнення, зміна та припинення права власності. Набуття і реалізація права на землю. Правова охорона земель.

Поняття земельних правопорушень та їх види. Поняття відповідальності у земельному праві. Види відповідальності за земельні правопорушення. Адміністративно-правова відповідальність. Дисциплінарна відповідальність. Кримінальна відповідальність. Цивільно - правова відповідальність.

Контрольні запитання для розгляду на практичному занятті

1. Історичні умови виникнення земельного права.
2. Земельний фонд України та його складові.
3. Конституційні засади земельного права.
4. Роль судової практики у регулюванні земельних відносин.
5. Міжнародні договори як джерела земельного права.
6. Право державної власності на землю.
7. Право комунальної власності на землю.
8. Право приватної власності на землю.
9. Право власності на землю громадян.
10. Право власності на землю громадян.
11. Право власності на землю юридичних осіб.

12. Право власності на землю держави.
13. Спільна власність на землю.
14. Спільна сумісна та спільна часткова власність на землю.
15. Виникнення, зміна та припинення права власності.
16. Підстави набуття та припинення права власності на землю.
17. Перехід права на земельну ділянку при переході права на будівлю і споруду.
18. Державне управління земельним фондом України.
19. Правовий режим земель житлової та громадської забудови.
20. Відповідальність за порушення земельного законодавства. Розв'язання земельних спорів.

Завдання

1. Один із мешканців багатоквартирного будинку звернувся із позовом до іншого мешканця цього будинку про відшкодування завданих йому збитків. Суть позову полягала у тому, що позивач вирішив використовувати прибудинкову територію (земельну ділянку) для особистих потреб. Однак через деякий час до позивача прийшов сусід і заявив, що тепер він буде користуватися цією земельною ділянкою і тепер позивач повинен її звільнити. Однак позивач вважає дії відповідача незаконними і він також повинен компенсувати позивачу завдані збитки.

Чиї дії ви вважаєте законними: позивача чи відповідача?

2. Громадянин М. з метою розширення своєї земельної ділянки вирішив її розширити за рахунок земель територіальної громади. Обговоривши це питання із знайомим архітектором відповідні зміни були внесені до плану забудови його садиби.

Коли районний землевпорядник під час перевірки додержання земельного законодавства встановив ці факти і виніс постанову про притягнення громадянина М. до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу.

Чиї дії ви вважаєте законними: громадянина М. або землевпорядника?

Рекомендовані джерела

1. Земельний кодекс України [Текст]: офіц. текст: за станом на 17 січня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2002. №№3-4, Ст. 27.
2. Про охорону навколишнього середовища [Текст]: офіц. текст: за станом на 17 лютого 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1991.- № 41.- Ст. 546.
3. Про розмежування земель державної та комунальної власності [Текст]: офіц. текст: за станом на 1 січня 2009 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2004.- № 35.- Ст. 411.

ТЕМА: ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Теми та питання для розгляду на практичному занятті

Предмет та метод екологічного права. Екологічне законодавство: закони, кодекси як джерела екологічного права. Закон України «Про екологічну експертизу».

Контрольні запитання для розгляду на практичному занятті

1. Права та обов'язки природокористувачів.
2. Екологічні права та обов'язки громадян.
3. Право власності на природні об'єкти.
4. Екологічна експертиза в Україні.
5. Форми екологічної експертизи.
6. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення: поняття, зміст, функції.
7. Предмет, суб'єкт юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.

Рекомендовані джерела

1. Про екологічну експертизу [Текст]: [закон України: офіц. текст: за станом на 17 лютого 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 1995.- № 8.- Ст. 54.

ТЕМА: ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Теми та питання для розгляду на практичному занятті

Загальна характеристика кримінального права України. Кримінальний кодекс України Основні поняття та система кримінального права України. Метод кримінального права. Кримінально-правові норми. Функції, завдання та принципи кримінального права: охоронна, регулятивна, запобіжна.

Поняття та ознаки злочину. Класифікація злочинів. Стадії здійснення злочину. Добровільна відмова від доведення злочину до кінця. Поняття обмеженої осудності. Співучасть у злочині. Обставини, що виключають злочинність діяння. Покарання та його види. Особливості кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх. Злочини проти власності. Злочини проти особистості. Злочини проти громадського порядку та моралі.

Рекомендовані джерела

1. Кримінальний кодекс України [Текст]: офіц. текст: за станом на 13 січня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2002. № 25-26, Ст. 131.

**ТЕМА: СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ.
ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ. РОЗГЛЯД
ЦИВІЛЬНИХ, АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ**

Теми та питання для розгляду на практичному занятті

Основи цивільного та господарського процесу. Цивільне процесуальне право як галузь права. Предмет та метод цивільного процесуального права. Завдання цивільного судочинства. Право на звернення до суду за захистом. Гласність та відкритість судового розгляду. Законодавство, відповідно до якого суд вирішує справи. Підсудність цивільних справ. Територіальна та функціональна підсудність. Виключна територіальні підсудність.

Право на звернення до господарського суду. Порушення справ у господарському суді. Законодавство, яке застосовується при вирішенні господарських спорів.

Контрольні запитання для розгляду на практичному занятті

1. Права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі.
2. Процесуальні права та обов'язки сторін.
3. Порядок досудового врегулювання господарських спорів.
4. Розгляд справ у господарському суді.

Рекомендовані джерела

1. Цивільний кодекс України [Текст]: офіц.текст: за станом на 4 листопада 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003.-№№40-44, Ст. 356.

2. Господарський кодекс України [Текст]: офіц.текст: за станом на 22 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003.-№18, 19-20, 21-22.- С. 144.

2. Кодекс законів про працю [Текст]: офіц.текст: за станом на 3 лютого 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1971.- № 50.- Ст. 375.

3. Кодекс про адміністративні правопорушення [Текст]: офіц.текст: за станом на 17 лютого 2011 р.// Відомості Верховної Ради України.- 1984.- № 51.- Ст. 1122.

4. Господарський процесуальний кодекс України [Текст]: офіц.текст: за станом на 4 листопада 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. №6.- Ст. 56.

5. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст]: офіц.текст: за станом на 17 лютого 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2002. №№40-41,42. - Ст. 492.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Основні джерела

1. Рогожин Й. А. Історія держави і права України[Текст]/ Й. А. Рогожин. - Х.: Основа, 1996.
2. Копиленко О. Л. Держава і право України[Текст]/ О.Л. Копиленко, М.Л. Копиленко; - К.: Либідь, 1997.
3. Кубах А. І. Конспект лекцій з дисципліни "Правознавство"[Текст]/ А. І. кубах; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Х.: ХНАМГ, 2006.
4. Ківалов С. В. Основи правознавства України [Текст]/ С. В. Ківалов. - Х.: Одисей, 2002.
5. Кульчицький В. С. Історія держави і права України [Текст]/ В. С. Кульчицький. - Львів: Світ, 1996.
6. Лашенко Р. М. Лекції по історії українського права [Текст]/ Р. М. Лашенко - К.: Україна, 1998.
7. Колодій А. М. Основи держави і права [Текст]/ А. М. Колодій. - К.: Либідь, 1997.
8. Копейчиков В. В. Основи конституційного права України [Текст]/ В. В. Копейчиков.- К.: Юрінком, 1997.
9. Пахомов И. Основы государства и права Украины [Текст]/ И.Пахомов. - Х.: ООО"Одисей", 2001.
10. Поникаров В. Д. Правоведение [Текст]/ В. Д. Поникаров, И. В. Ялдин. - Х.: Издат.дом "ИНЖЕК", 2003.
11. Понікаров В. Д. Правознавство[Текст]/ В. Д. Понікаров. - Х.: ВД "ИНЖЕК", 2004.
12. Копейчиков В. К. Правоведение [Текст]/ В. К. Копейчиков. - Юринком Интер, 2002.
13. Копейчиков В. К. Правознавство [Текст]/ В. К. Копейчиков. - К.: Юринком, 2003.
14. Кравчук М. Правознавство [Текст]/ М. Кравчук. - Тернопіль: Карт-бланш, 2003.
15. Настюк М. Правознавство [Текст]/ М. Настюк. - Львів: Світ, 1995.
16. Пилипенко П. Правознавство [Текст]/ П. Пилипенко. – Л.: Новий світ. -2006.
17. Настюк М. Основы правоведения Украины [Текст]/ М. Настюк. - Х.: Одиссей , 2004.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України [Текст]: офіц.текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р.: станом на 1 січня 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 1996.-№30.- Ст. 141.

2. Цивільний кодекс України [Текст]: офіц.текст: за станом на 4 листопада 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003.-№№40-44, Ст. 356.
3. Господарський кодекс України [Текст]: офіц.текст: за станом на 22 грудня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003.-№18, 19-20, 21-22.- Ст. 144.
4. Кодекс законів про працю [Текст]: офіц.текст: за станом на 3 лютого 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1971.-№ 50.- Ст. 375.
5. Кодекс про адміністративні правопорушення [Текст]: офіц.текст: за станом на 17 лютого 2011 р. // Відомості Верховної Ради України.- 1984.- № 51.- Ст. 1122.
6. Господарський процесуальний кодекс України [Текст]: офіц.текст: за станом на 4 листопада 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. №6.- Ст. 56.
7. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст]: офіц.текст: за станом на 17 лютого 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2002. №№40-41,42. - Ст. 492.
8. Про вибори Президента України [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 3 лютого 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України. - 1999.- № 14.- Ст. 81.
9. Про правовий статус іноземців [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 4 листопада 2010 р.] // Відомості Верховної Ради.-1994.- № 23.- Ст.161.
10. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 13 січня 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України.-2003.- № 31-32.- Ст. 263.
11. Про ліцензування певних видів господарської діяльності [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 19 жовтня 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України.-2000.-№ 36.- Ст. 299.
12. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 14 квітня 2009 р.] // Відомості Верховної Ради України.-1999.-№ 45.- Ст.397.
13. Про зайнятість населення [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 17 листопада 2009 р.] // Відомості Верховної Ради України.-1991.- № 14.- Ст.170.
14. Про відпустки [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 21 грудня 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України.-1997.- № 2.- Ст. 4.
15. Про оплату праці [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 23 вересня 2009 р.] // Відомості Верховної Ради України.- 1995.- № 17.- Ст.121.
16. Про охорону праці [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 17 лютого 2011 р.] // Відомості Верховної Ради України.-1992.- № 49.- Ст.668.
17. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) [Текст]: [закон України: офіц.текст: за станом на 24 грудня 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України.-1998.-№ 34.- Ст.227.

18. Про організації роботодавців [Текст]: [закон України: офіц. текст: за станом на 1 липня 2010 р.] // Відомості Верховної Ради України.-2001.-№32.-Ст.171.

19. Про трудові книжки працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1993 р. №301. Законодавство України про працю: Збірник нормативно-правових актів. – Х.: Одисей, 2004.- 848с.

ЗАПИТАННЯ

до самостійної роботи та для підготовки до заліку, іспиту з дисципліни „Правознавство”

1. Визначити поняття державного органу та його конституційний статус.
2. Охарактеризуйте конституційний статус органів державної виконавчої влади на місцях.
3. Розкрийте та проаналізуйте функції та принципи права.
4. Визначити джерела права, розкрийте їх значення у суспільстві.
5. Розкрийте та проаналізуйте закони, як джерела права.
6. Проаналізуйте конституційні закони, як джерела права.
7. Проаналізуйте неконституційні закони, як джерела права.
8. Розкрийте та проаналізуйте підзаконні акти, як джерела права.
9. Проаналізуйте норми права, їх види та структура.
10. Розкрийте поняття, ознак права. Спільні й відмінні риси права та інших соціальних норм., які діють у суспільстві.
11. Розкрийте порядок дії нормативних документів.
12. Розкрийте порядок дії нормативних документів у просторі.
13. Розкрийте порядок дії нормативних документів у часі.
14. Розкрийте порядок дії нормативних документів по колу осіб.
15. Визначити та проаналізувати види, функції та цілі юридичної відповідальності.
16. Проаналізуйте поняття законності і умови її забезпечення.
17. Дайте загальну характеристику основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина, гарантії їх дотримання.
18. Проаналізуйте конституційний статус Верховної Ради України.
19. Визначити конституційний статус та повноваження Президента України.
20. Визначити конституційний статус та повноваження Кабінету Міністрів України.
21. Визначити конституційний статус та повноваження центральних органів виконавчої влади.
22. Визначити конституційний статус місцевих органів виконавчої влади.
23. Проаналізуйте систему, органи і посадові особи органів місцевого самоврядування.
24. Визначити відносини, що регулюються адміністративним правом.
25. Визначити суб'єктів та об'єктів адміністративного права.

26.Завдання,принципи, та порядок впровадження у справах про адміністративні правопорушення.

27. Порядок вирішення адміністративних справ.

28. Визначити відносини, що регулюються цивільним правом.

29. Проаналізуйте майнові відношення у цивільному праві.

30.Проаналізуйте особисті немайнові відношення у цивільному праві.

31.Визначити юридичну особу як суб'єкта цивільного права.

32.Визначити фізичну особу як суб'єкта цивільного права.

33. Проаналізуйте цивільну правоздатність фізичної особи.

34. Проаналізуйте цивільну дієздатність фізичної особи.

35.Проаналізуйте цивільну дієздатність фізичної особи та її значення при укладання цивільної угоди, цивільного договору.

36.Розкрийте поняття цивільної угоди.

37.Проаналізуйте умови дійсності цивільної угоди.

38.Проаналізуйте умови недійсності цивільної угоди.

39.Проаналізуйте поняття та ознаки юридичної особи.

40.Визначити засоби виникнення юридичної особи.

41.Проаналізуйте цивільну правоздатність юридичної особи та її значення при укладанні цивільної угоди, цивільного договору.

42. Визначити види юридичних осіб.

43. Визначити організаційно-правові форми юридичних осіб.

44. Визначити способи ліквідації юридичних осіб.

45. Визначити поняття та зміст права власності.

46. Визначити форми та види власності в Україні.

47. Визначити порядок захисту права власності.

48. Розкрийте поняття цивільного договору.

49. Визначити суттєві умови цивільного договору.

50. Визначити додаткові умови цивільного договору.

51. Розкрийте умови укладання цивільного договору.

52. Розкрийте умови розірвання цивільного договору.

53. Визначити предмет, метод та система фінансового права.

54. Розкрийте види податків.

55. Розкрийте правове регулювання податків з юридичних осіб.

56. Розкрийте правове регулювання податків з фізичних осіб.

57. Нормативні документи, які регулюють трудові відносини.

58. Проаналізуйте колективний договір та порядок його укладання.

59. Розкрийте суб'єктів трудового права.

60. Проаналізуйте права власників трудового колективу у колективному договорі.

61. Проаналізуйте порядок укладання трудового договору.

62. Розкрийте сторони та зміст трудового договору.

63. Визначити суттєві умови трудового договору.

64. Визначити додаткові умови трудового договору.

65.Визначити умови та порядок припинення трудового договору з ініціативи працівника.

66. Визначити порядок припинення трудового договору з ініціативи власника.

67. Визначити дії адміністрації при оформленні звільнення з роботи працівника.

68. Визначити поняття та предмет земельного права України.

69. Визначити класифікацію джерел земельного права.

70. Розкрийте поняття та особливості земельних правовідносин.

71. Визначити право державної власності на землю.

72. Визначити право комунальної власності на землю.

73. Визначити право приватної власності на землю.

74. Визначити спільну власність на землю.

75. Розкрийте порядок виникнення, зміни та припинення права власності.

76. Визначити державне управління земельним фондом України.

77. Розкрийте правовий режим земель житлової та громадської забудови.

78. Розкрийте відповідальність за порушення земельного законодавства.

Розв'язання земельних спорів.

79. Розкрийте основні поняття та систему кримінального права України.

Метод кримінального права.

80. Визначити функції, завдання та принципи кримінального права.

81. Визначити поняття та ознаки злочину.

82. Визначити покарання та його види.

83. Проаналізуйте завдання цивільного судочинства.

84. Проаналізуйте права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі.

85. Визначити порядок досудового врегулювання господарських спорів.

86. Розкрийте порядок розгляду справ у господарському суді.

87. Проаналізуйте законодавство, яке застосовують при вирішенні господарських спорів.

ЗМІСТ

Вступ	3
Теми для розгляду та вивчення	4
Практичні заняття з дисципліни	5
Список джерел.....	23
Запитання до самостійної роботи та іспиту	25

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки
для практичних занять, вирішення практичних завдань та самостійної
роботи з дисципліни

«Правознавство»

(для студентів 1 курсу денної форми навчання напряму підготовки
6.030504 «Економіка підприємства», 6.030509 «Облік і аудит»).

Укладач **Євтушенко Марина Вікторівна**

Відповідальний за випуск *І. І. Килимник*
Редактор *З. І. Зайцева*
Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2011 поз.376М

Підп. до друку 30 .08.2010 р.

Друк на ризографі

Зам. №

Формат 60х84 /16

Ум. друк. арк. 2,0

Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4064 від 12. 05. 2011 р.